

Tankar
om
L Ö F T Å G T,



Med
Philosophiska Facultetens Samtycke,

Under
*Oeconomiae Profesi, och Ledamoten af Kongl. Sv. Vet. Acad., och
Kongl. Patriot. Sällskapet i Stockholm, samt Kejs. Acad.
Nat. Curioj.,*

Herr CARL NICLAS HELLENII

INSEENDE

För Lagerkransen
Til allmän granskning utgifne
af

MATTHIAS TÔRNUDD,

G. O. T. öfverbottninge.

Uti Åbo Academies Mathemat. Lärosal den 7 Martii 1798.
På vanlig tid för midd.



ÅBO,
Tryckte i FRENCKELLSKA Tryckeriet.

VIRO

Plurimum Reverendo atque Proclarissimo

*Domino GABRIELI MATTHIÆ
LESCELIO,*

*Ecclesiarum in Paldamo, Cajana & Säresnjemi Pastori
meritissimo.*

[Avunculo & Fautori Honoratissimo!

Pagellas hasce oblatas voluit, debuit,

Nominis sui

cultor humillimus
MATTHIAS TÖRNUDD,

CAPELLANEN

Vid Kauhajoki Församling i Ilmola

Ärevördige och Högvällärde

Herr ANDERS TÖRNUDD,

samt

Fru BRITA CHRISTINA
TÖRNUDD,

Född LESCELIUS.

Mine Huldaste Föräldrar!

Vid åtankan af den ömma omvårdnad och de otaliga välgärningar, hvarigenom J, mine Huldaste Föräldrar, fökt at bereda mig en lycklig framtid, uplifvas min själ af den ljufvaste känsla; hvarföre jag ej heller vid detta tillfälle kan förbigå at offentliggen betyga densamma, jämte min odödeliga tacksamhet. Emottagen derföre detta Academiska Arbete, såsom et vedermäle af den osärgade barnliga tilgifvenhet och vördnad, hvarmed jag intil mit yttersta framhårdar at vara

Mine Huldaste Föräldrar

Eder

Ödmjuk-lydigste Son;
MATTHIAS TÖRNUDD.



- - - - - Salices humilesque Genistæ
aut illæ pecori frondem, aut pastoribus umbram
sufficiunt,

VIRGILIUS.

At Boskapskötseln med alt skål räknas bland de för-
månligaste näringsmedlen människoslägtet vidtagit,
nekar väl ingen, som känner den rika vinst och mång-
faldiga afkastning af en väl och efter naturens föreskrift
vårdad samt skött Boskapsdrift kan vinnas. Sådant oack-
tadt, torde man dock med full öfvertygelse kunna påstå,
det denna näringsgren, ännu ej på långt när hos oss drif-
ves med den vinning, Landets låge och naturliga förmå-
ner tyckas låfva, samt invånarens nödvändigaste behof
på det kraftigaste synes kräfva. Man förebär åtkilligt
sålom hindrande, ja oftast ööfvervinneligt äfven för
det ifrigaste och entrågnaste företagande i denna väg;
men fleres redan vundna lyckliga erfarenhet, visar ljus-
ligen, huru fåga grundade alla dessa förebåranden äro,
samt huruledes Boskapskötseln, med omtanke och drif-
tig åtgärd, vida öfver all förmodan, ännu hos oss kan
uphjelpas. Brist på erforderligt foder för Boskapen un-
der våra sex til sju månaders långa vintrar, torde förmo-
deligen blifva det bekymmerfammaste vid en indrågtig
Ladugårds inrättning; dock om vi allenast känna det rika
förråd af födoämnen, som den frikostiga naturen lämnat
vår Boskap, så få vi häruti, äfven så väl, som vid all

A

an-

annan naturens hushållning, vårda desö öma vård och försyn, til lättande af vårt slågtes bekymmer. Knappast finnes något djur, som träffar sin föda så allmänt utbredd öfver jordklotet, som Boskapen. Berg, backar, dällder, kärr och träden i skogen tilbjuder dem allestädes hvad til deras näring tjänar, vår omhugsamhet tilhör det endast at däråf göra värdigt bruk, samt at efter den myckenhet af den samma kan vinnas, bestämma antalet af vår pålagde Boskaps-afvel. Ty hvilcken finner icke, det ett mindre antal Boskap, underhållet vid tull trefnad, alltid lämnar en rikare och säkrare afkastning, än ett öfve höfvan ökad, som plågas af svält och tvinar under den öförfvarligaste vanryckt.

Utaf dessa åtskilliga för Boskapen af naturen i rikt mått updragna födoämnen, har jag å följande blad företagit mig at i lynnerhet vidröra det som af träden, medelst Löftågt eller Löfbrott, såsom det ömsom kallas, uppå skogrika orter ofta til en betydlig myckenhet insamlas. Jag förbigår all granskning, om det åtskilliga värde särskildte träns löf til Boskapsfoder kunna åga, helst en mångfaldig och ifrån längre tid tillbaka vunnen erfarenhet, allaredan härutinnan synes lämna all erforderlig uplysning; mitt föremål blifver för denna gång endast, at med den B. L. goda minne undersöka, i den mån mig kan vara tillåtit, huruvida denna samling af löf til största förmån och med den minsta skada för skogen, en af vårt Lands dyrbaraste skatter, möjeligen kan förrättas.

§. 1.

Alla våra löf från lämna Boskapen föda af sine löf, efter deras särskilda art, dock mer eller mindre smaklig.
De.

De trån som til detta behof allmännaft väljas äro *Sålg*, *Asp*, *Björk*, *Al* och *Rönn*, til sin godhet, såsom Boskapsfoder, af långlig erfarenhet värderade i den ordning de nu blifvit nämnde (a). Känner man de mångfaldiga andra behof hvartil dessa trån äfven kunna användas, så är ofstridigt at de förtjena vår sorgfälligaste vård och omtanke, om ett tillräckeligt förråd af dem alltid uti våra skogar skall finnas. Men ehuru behofven snart sagt dageligen ökas, i den mån naturkunnigheten mer och mer hunnit upptäcka, deras åtskilliga för mennisko-slågtet gagnande egenskaper, finner man dock beklageligen, at de fleste vid det bruk de göra sig af dem, endast sträcka sin omtanke för de närvarande, föga bekymrade för framtiden, om et dylikt någonsin sedermera af egen skog eller mark kan fyllas. Här af händer det som en smärtande erfarenhet allaredan intygar, at dessa träarter på några trakter så aftagit, at man funnit sig tvungen ej allenast emot en dryg ersättning, utan ock oförörlig tidspillan aelita nästgräntande orters hjälp vid behof, hvilcka omöjeligen kunna inskränkas och därjämte som tidast vid alt Landtbruk förefalla. Är det icke olyckligt, at til främmande betala skatt för nödvändighetsvaror, hvilcka borde och kunde erhållas inom egne ägor?

På det vi nu äfven måtte kunna inse, huruvida Löftägt kan påskynda denna frucktvärdade olågenhet, är det nödigt at först känna sättet huru den samma allmännaft förrättas. Emellan höbergningen och skördetiden sker löftägten vanligast hos oss här i landet; före höbergningen anses löfvet ännu för spådt och mindre lönande, efter skördetiden åter är Landtbrukarens tid med trösk-

A 2

ning

(a) Se FISCHERSTRÖMS Sv. Econom. Diction., 2 Del. pag. 397.

ning och utfåde så uptagen, at löftågt knappast får påtänkas innan höst frosterna infälla, hvilka, efter allmän tanke, förflöra ganska mycket af löfvens goda egenskaper. De löfrikaste träden nedhugges då, utan afseende på deras ålder eller ort där de vuxit, hvaraf händes at det bästa ämne till slögdvirke ja sjelfva Mafurn bland Björkar fälles, då Hång- och Glas-björken, ehuru mindre gagneliga, blifva skonade. Sedan afhuggas qvistarna med den så kallade löfskåran eller hackan, i den mån de äro löf-tåte, til längre eller kortare afstånd ifrån bålen, samt sammanbindas i knippor at torrkas antingen i fria luften, då våderleken sådant gynnar, eller och under tak i lador eller skullar. En annan del, förmodeligen vane vid samlingen af aspelöf, hvilket tråds mindre svidiga qvistar ej så beqvåmligen kunna bindas i knippor, rifva med bånderna löfvet af det nedfålda trådet, hvilket sedermera på gålfven i deras Rijor och Pörtten under en flitig omrörning och våndning torrkas. Hårigenom så desse sin löfsamling jämnare torrkad ån de förre, helst qvistarne uti de sammanbundne knipporne fordra längre torrknings tid ån löfven, och kunna låtteligen vid en mindre försiktig tillsyn packade i lador snart med sin ånnu vidhängande råhet, skåmma hela samlingen med mögel och unkenhet, då löfven ej annat kunna ån ratas af Boskåpen. Dessa kunna ock på det nogaste beståmma sitt förråd, emedan alt hvad de samlat, af kreaturen upåtes, då hos de andre i deras samling qvistarne skrymma mycket, och vid flytningen ifrån ladan till fåhuset, merendels så fålla löfven, at knappast annat ån det nakna rifet, af en huglös ladugårds piga, kallas för kreaturen. Men då i bågge fallen träden blifva nedhuggne, kan en så våldsam medfart ej annat ån blifva oroande för en och hvar som ómar för skogen, Tråden fållas til dessa behof, nämli-

gen

gen på en tid då Landtmannen knappast äger mera rådrum, än at med möda hinna skilja löfven ifrån trädet, som blifver qvarliggande på stället, torde hända någon gång med det beslut af löftagaren, at vid ledigare tid och bättre tillfälle afhämtas til den ytterligare nytta därät kan göras. Men åter när infaller denna mindre bråda och lägligare tiden? På de fleste orter ej förr än marken blifvit täckt med snö och skogsvägarne kunna nyttjas, och då blifver frågan, om icke den huglöse snarare nedslår ett friskt träd, åtminstone där sådana ännu kunna träffas, än at han gör sig omak uplöka det om sommaren nedfällde, hvilket torde hända, gömdt under snön, ej allenast vore svårt at igenfinna, utan ock ofta nog mödosamt at lossa ifrån den tilfrusna marken. Men låt oss ock antaga, at det nedhuggne trädet sedermera uplökes och til nytta användes, såsom man ser ske i skärgården, och annorstädes, där man röjer någon omvårdnad för skogen, så bör man tillika erindra sig, at hygget skedt på en tid, då trädet nästan hyler den mesta vätska och därigenom följakteligen blifvit mindre dugligt til slögdevirke. Ty så väl theorie som erfarenhet lära oss, at trån fällde under den tid de lägga safvan, om de ej genast afbarkas, nog hastigt, medelst safternes af värman upväckta jäsnung, angripas af rötta och infester, samt aldrig få den tät- och fasthet, som trån hvilka först efter fullbordad safring til slögde beståmmas. Få dertfore ock föga högre skattas än annat skogsvrak, som endast til bränsle kan nyttjas. Därjämte förstöres ock med detta förfarande alt hopp om löftägt på samma ställe, åtminstone för långliga tider. Ty fröen på dessa trån hafva vid den tid de nedhuggas knappast begynt beredas, mycket mindre hunnit til mognad (b), kunna

(b) Se FOSSENSTENS Undervisning om Skogars skötsel jämförd med Under rätt. om vilda tråns plantering, utgifv. af K. Vet. Acad. Tr. 1764.

fåledes ej lemna något hopp om ersättning genom nya plantors frambringande, och ehuru våra löftrån räknas til Iefvande trån, det är, kunna ifrån roten, fast stammen blifvit förstörd, skjuta telningar, så är dock föga något härigenom at förvänta, så länge skogen ej fredas med hägnad, utan Boskapen efter vanlig plågsled, betas på öppna skogen, och af spåda samt nyls upkomna telningar hämta först om våren den sundaste och smakligaste föda de därstädes möjligen kunna finna.

§. 2.

Sedan trådens fällning vid löfträgt, på anförde grunder af omtänksamme hushållare, med alt skål blifvit förkastad, har man varit omtänkt på andra utvägar, at vinna detta för Boskapen smakliga fodret, utan så märklig skada för skogen. Man har härvid erindrat sig Trågårdsmästares erfarenhet, hvilka, för at vinna det man kallar krona på tråden, toppa dem eller afskåra en del af den öfversta stammen, då trådet efter naturens föreskrift, utskjuter flera sidogrenar och tätare lóf på hvarje gren. Ty med denna afskärning hämmas rörgångarne, som förde safter till den afhuggne delens näring, hvarpå dessa uti sit förra lopp hindrade, sedermera utgjuta sig, efter hvart och et tråds årskildta art och byggnad, mer eller mindre, uti nya härigenom danade gren- eller löfämnen. Ostördigt är ock det, at et dylikt löfsamlings sätt tyckes mest gynnas af naturens lagar, och följkatteligen äfven blifva det förmånligaste. Men om alt misstag vid detta göromål skall förekommas, bör man förut känna, at ej alla trån tåla en sådan putsning, som för exempel Aspen, hvilken om den qviftas, tager rötta i bålen och går ut (c),
och

(c) ROSENSTENS Undervisning om Skogars skötsel, 3 Uplagan pag. 69. med flere.

och således ingalunda lämna företräde åt detta löftagnings-sätt framför det i §. 1. beskrefne. Dårnäst bör man ock göra val af redskapet, som hårtill brukas, äfvensom af trädets ålder, då nämligen denna afqvistning för hvart och et träd får påbegynnas, samt fästa sin upmärksamhet på den mer eller mindre gynnande jordmån på hvilken det vuxit. Hvad nu värktyget beträffar som hårtill förefås, och til följe däraf äfven allmännaft finnes vidtaget, så är det löfhackan, til sin skapnad gjord efter en vanlig sådeskåra, ehuru korrtare, men tyngre och väl stålfatt (*d*), til putsning af låga trån försedd med korrtare, och af högstammigare med längre skaft. Med denna hacka afhugges nu toppen och de med löf tårast bevuxne qvistar, så vidt sådant beqvåmligen låter sig göra. Anstålles denna skårning på unga och låga trån, hvars qvistar åro smala at de låtteligen med et snedt upföregående hugg (*e*) kunna afskiljas, så torde vid densamma ej särdeles annat vara at påminna ån, at man ej bör vara för girig vid beskattningen, ty intet träd gifves, som icke i mer eller mindre mån, genom denna våldsamt, lider och förkorrtas til sin lifslångd; om man därför år förmycket nårgången med löftågen, så år det oundvikeligt, at man äfven på det frodigaste tråd i förtid beröfvas den afkastning, som man, med en ömare vård i långligare tider annors med alt skål kunnat vånna sig af densamma. Åro åter träden gamla och höga, så finner en och hvar låtteligen, at all skårning med detta redskap ej kan ske utan den svåraste medfart för trådet. Stammen i toppen år då gemenligen tjockare ån at den med hackan kan afhuggas, och där sådant

(*d*) Se C. G. BOJES Förfarna Sv. Landthushållare, 2 Upl. pag. 25.

(*e*) Se BOJES nämnde Bok, pag. 25.

fådant ock möjeligen med enträgit arbete til flut kunde ske, så gifves därunder naturligtvis trådet så många och särskildta skador eller särnader, at det sedermera aldrig kan vinna någon trefnad. Baron FRAUNER förefår til lättande af detta arbete et flyttbart blåck (f), medelst hvilket en gånge kunde uphållas at förrätta toppningen. Sant är ock det, at slagen för gången härigenom blitva säkrare, än för dem, som från marken med en långskaftad hacka arbeta på toppningen, ock at flera onödiga hugg och skador för trådet dyemedelst kunna förekommas; men denna stympning af et äldre och til någon tjockhet redan kunnit tråd, om det ock skedde med den finaste och bästa såg efter Hr. Boytes råd (g), lemnar dock alltid efter sig et så betydande sär, at, ehuru det ock måtte med trådlåfvor om-lägas, hvartil förmodeligen ganska få torde gifva sig tid och göra sig omak med, trådet nödvändigt lättes i róta och med det snaraste dödas. Här störes nämligen på en gång för många af trådet's safrör, hvarigenom de i trädet qvarblefne och ofskadade för mycket fyllas med safter, til hvilkas emottagande de för sin ålder och densamma åtföljande tät- och styfhet ej mera kunna tilräckeligen utdånas, utan at antingen brista eller ock förmycket fyllda hindra safternas erforderliga omlopp: bågge orsaker, onekeligen af de kraftigaste, at upväcka kallbrand och tilskynda döden för tråden. I den mån qvistarna äro tjocka på de gamla tråden, gäller om dem det samma som om toppens afhuggning är anmärkt, at de nämligen afhuggne lemna vådeliga skador för trådet, helst de med den långskaftade hackan näppeligen med et slag kunna ned-

(f) Se des's Bok om Bosk. och Fjäderlä samt Skogars bruk och mis'sbruk, pag. 118.

(g) Se des's förutnämnde Arbete, pag. 25.

nedfällas. Vore ock sådant någon gång möjligt, så är dock alltid säkert, at vid dessa tilfällen, barken under qvilstens afflitning medelst detta nog snart slöa verktyg, mycket läsas och afrifves ifrån qvilstens träaktiga del, hvilken blottstald för luften småningom förlorar det lif och den trefnad, som man vid denamma til framdeles löfskott så angeläget önskade få bevarad. Gamla trån böra således nödvändigt frikännas för denna beskattning, och i synnerhet de af dem, som i anseende til låge och jordmån af naturen blifvit ämnade til slögdevirke, hållt dessa af en dylik våldsamhet snart taga skada och förlora alt sitt värde (b). Då ock bruket af hackan alltid medförer den farhågan, at vid qvistarnes afbuggning barken på de kvarblifvande i större eller mindre mån kan blifva skadad eller fränlåsad, så kan icke heller detta redskap vid löftågt förtjena namn af det bästa och tjenligaste.

§. 3.

En säker och ögonstänkelig erfarenhet af det äfventyrstråden underkastas, genom de i föregående §. upräknade, och ej sållan förefallande misstagen vid Löftågt, förrättad med den vanliga hackan, har förmodeligen gjordt, at man äfven på en del orter lemnat detta löfsamlings-lått, och i dess ställe trodt sig med den minsta våldsamhet för tråden, vinna deras löf genom repande eller ripande, som det allmännaft af allmogen kallas. Man sveper ihop flere qvistar innom handen som man lätt sammanknyter, och drager sedermera ifrån qvistens grening vid stammen utföre mot ändarna, mer och mer sammanknuten, efter det qvistarne smalna, då löfven afrifves

B

(h) Se BRAUNERS ofvannämnde Bok, pag. 115.

rifvas och medfölja samlade i handen. At skydda handen under detta arbetet plågar den förefes med en ylle vant eller hvad annat hårtill tjenligt kan träffas. Det är visst, at man med denna åtgård på möjeligaste sätt skönar få väl barken som trådet för vådeliga farnader, samt vinner en den största löffsamling af hvarje tråd, jämte de i 1. §. vid löfvens lösflitande af nedfällda trån beskrefne förmåner, tyckes således användt all vid detta arbetet nödig hushållning och försiktighet. Men sedan naturkunnigheten upræckt för oss til hvad våsendelig nytta för trädens lif och bestånd, löfven af den visa naturen blifvit dem lämnade, torde detta löffagnings-sätt ej vinna något särdeles företräde för det i nästföregående §. beskrefne, åtminstone blifver en för noga löfvens aftagning alltid skadeligare än en måttelig qviltarnes afputsning, allenast den med någorlunda försiktighet anställes. Man har genom de noggrannaste försök erfarit, at löfven äro de betydligaste verktyg, hvarigenom de af roten insopne safter ej allenast ytterligare upfordras, utan ock egenteligen beredas til näringsmedel för tråden (i). Betraktas löfven nu ifrån denna synpunkt, kan väl ingen möjeligen föreställa sig, at dessa någonsin få afhändas tråna, utan at tråden tillika blifva blottställda för de följdor, som oundvikeligen alltid träffa organiska kroppar, vid sig teende brist af en väl utarbetad och til lifvets uppehälle ertorderlig näring. I den mån deras byggnad kan finnas starkare än andra växters kunna de väl i längre tid, ehuru under en tiltagande tvinfot, uthårda denna brist, men måste dock sluteligen gifva vika och förtorrkas med öm förebräelse för den hårda och våldsamma medfart de lidit. Vi äga en
ostri-

(i) Se HALES, BONNETS, BERGMANS och feres Arbeten i hvilka de undersökt bladens byggnad och deraf utredt hvad förmån de tillskynda växter.

ofstridig erfarenhet af detta vid våra Frukttrån, då de för hvad orfaker som helst naturen därtill kan hafva, af Insecters larver beröfvas sina löf; de lakna då för första året gemenligen all frukt, förtlåtta larverna följande året samma våldsämhet, så aftaga och själfva löfknopparna, och så år ifrån år, under denna ohyras beständiga härjande alt hvad till lifvets vidmakthållande af naturen blifvit tråden lämnat, tils de utgångne och förtorrkade, ej mera kunna gifva hvarken tåda eller inqvartering för dessa våldsverkare. Härutinnan igenfinna vi orfaken til Trågårdsmåstares flit, at dageligen öfverfe och vid uptakten af det minsta åmne til dylika skadedjur, genast afplocka och förstöra det, samt anledningen till de flere och betydliga belöningar hvarmed naturkunnige, tid efter annan, af åtskilliga Vetenskaps-Societeter blifvit upmuntrade, at upleta de såkraste medlen emot dem och deras vådeliga åverkan; nämligen at våra frukttrån försedde med och ofskadde til sina blad samt löf, måtte under somrarnes vinna sin tilbörliga tilväxt, och underhållas vid en ofstörd och treflig lifaktighet. Sker löfvens afstrykning därjämte med så ringa omtanke och den hårdhet, at gemmæ eller knopparne tillika skadas, så påskyndas trädens undergång naturligen så mycket snarare. Man låger väl för at förekomma detta onda, så bör strykningen ske med en lätt sammanknuten hand, som redan är anmärkt; men härvid bör man påminna sig, at i händelle detta arbete kommer at förrättas innan naturen genom sina därtill bestämde verkningar helst något låslat den förening, som är emellan löfven och den af dem till största delen närde knoppen, så blifver snart sagt all slags bladens fränsligning knappast möjelig utan at knopparne medfölja, åtminstone rifvas och för tidigt blottställas för luftens omedelbara och ofta torde hända nog svåra åverkan. Sedan åter na-

turen begynt skilja det sammanhang med hvilket hon tilförene haft dem förenade, så torde tilåfventyrs löfven kunna afdragas med mindre märkligt åfventyr för knopparne, allenast sådant göres med en lätt och varsam hand; men såfånge torde man få vänta denna eller någon annan härvid nödig omtanke af våre vanliga arbetare, som endast angelågne at få arbetet gjort föga bry sig om, huru och med hvad följd samt förmån för husbonden det blifvit förrättat. Skulle och möjeligen knopparne ifrån all skada under detta arbetet blifva räddade, så måste man ändock på redan anförde grunder medgifva, at de tillika med sjelfva trådet, genom löfvens afrifning, innan den till deras affallning bestämde tiden, beröfvas ej allenast den väl arbetade och följakteligen funda, utan ock tilräckliga nåring naturen för dem tilförene i löfven tilredde; af hvilcken brist och saknad sedan lätt kan dömas til den föga trefnad de för framtiden kunna vinna. Denna vantrefnad framlockar Insecterna, hvilcka med all ifver nu fullgöra den plikt naturen dem ålagt, at på det snaraste förstöra alt hvad sjukligt och bråkligt af dem kan träffas, och således på det kraftigaste påskynda så väl knopparnes som trådens undergång, hvilcken man likväl genom denna utväg vid Löftågten, ehuru med en illa uträknad ömhet, för längsta tider söker at förekomma. Ja flere qviftars afhuggning på en gång blifver aldrig så vådelig och skadande för tråden, som löfvens noggranna afflitning. Ty de til dessa qviftars behof i trådet upfordrade safter lämna åtminstone ymnigt ämne til nåring, hvilcken af de kvarblefna löfven genom den hjälpsamma naturens biträde sedermera möjeligen kan beredas, om ej såren och skadan vid afhuggandet blifvit desto större, antingen til läkning för såren, nya löfs danande, eller hvad annat naturen finner nödigast at erlätta af det som blifvit förlorat.

§. 4

Då nu dessa beskrefna lössamlings-sätt, enligt hvad vid hvart och et särskildt blifvit anført, svårligen kunna fortfattas utan en synbarlig skada för skogen i framtiden, så återstår för oss, at undersöka om något förmånligare möjeligen kan upgifvas. Antages det såsom gifvet och af en fåker erfarenhet bestyrkt, at lös samlade itrån träden under deras frodigaste grönska, lämna den smakligaste och sundaste föda för kreaturen, så är tydligt at dessa ej kunna vinnas, utan at träden författes uti större eller mindre lidande, i hvilket fall åter det minst skadande bör af oss anses såsom det fördelaktigaste at vidtagas. I grund häraf torde man således, enligt hvad i 2. §. jämfördt med det som i slutet af 3. §. blifvit anmärkt, med största skäl räkna löstågten medelst qvistarnes affskärning för den förmånligaste. Fridlyses därunder för all åverkan alt til slögd dugse virke, så kan ingen mistning på denna afkastning af skogen rimmeligen befaras. Vänjas åter de trån, som til löstägt bestämmas, tidigt vid denna beskattningen, så vittnar erfarenheten, allenast den ej blifver alt för strång och öfver höfvan, at de kunna fördraga densamma i långliga tider åtminstone utan särdeles märklig förlust af sin trefnad (k). Brukas tillika vid qvistarnes affskärning i stället för den medelst barkens lossande och sönderslitande så ofta skadande löthackan, en vålgjord och hvafs trådflax, som Trågårdsmåstare nyttja, så är ostridigt at såren blifva lätta och mindre betydliga. Det gäller nämligen de spådare qvistarna, hvilkas skador vid klippningen naturligtvis blifva så sammantryckte, at de af den ytre luften föga kunna skadas, och

B 3

at

(k) Se BONES oftan, Bok, pag. 26.

at de updragne fästerna med mårgen genast nödgas tränga sig genom de dem omgifvande svepen til nya skåte få af löf som qvistar, hvilket här ock blifver så mycket lättare, som väfnaden af dessa svepen ännu hvarken vunnit den tätnad eller spänstighet af åren, som kunde härvid blifva dem särdeles hinderlig. Man ser Trågårds-måstare på detta sättet, til vinnande af et, efter allmänt omdöme vackrare utseende af trån uti spatsergångar och annorstådes, där man tror naturen behöfva utsmäckas af konsten, efter några års förlopp betydligen putsa sina trån, utan snart sagt, märklig skada i deras trefnad, ehuru densamma ej föllan öfver manna-minne blifvit fortsatt. Hvilken gladare syn til efterfölgd, än denna kan väl lämnas dem, som bekymra sig öfver en förestående brist på löfsågt? Kostnaden för saxen är väl något större än för hackan, dock ej drygare än at hvar en som känner dels företräde vid detta arbetet, snart skall finna sig at gå i densamma. Mødan och arbetet med saxen är ock föga svårare, ja ofta lättare, så snart det blefve underhjelpt af vanan, än med den långskäftade och merendels hastigt slåa hackan. Våra på hårdvalls-ångar, til skygd för gråset emot soltorrkan qvarlämnade och annorstådes ifrån villa skogen afföndrade löftrån, skulle genom en sådan putsning vinna ett behageligare utseende och skattas till en säker afgift i längsta tider. Den såfunda gjorde löfsåmlingen ägde ock alla de förmåner vid förpningar för kreaturen, vid torrknigen och annat mera, som någonsin den med afflitning sammanbragte, kan tillerkännas, hålft här inga tjocka qvistar hindra en jämn torrknig, och de spåda som här förekomma, uti förpningar til den grad lätteligen upmjukas, at de af kreaturen gemenligen med det öfriga af förpningen upåtas. Men då träden ej tåla eller gifva ämne til en dylik afkastning,
ofta,

oftare än högst hvart tredje år, så blir frågan huru man då skall vinna det årliga bebovet? ty föga hinnet man på et år samla förråd för flere, och om sådant äfven möjligen kunde ske, så har man ännu ej vunnit den erfarenheten, at en dylik samling för flere år kan bibehålla sig vid samma och lika godhet. Indelas de til Löftägt utfedde träden i trenne flockar, så är detta bekymret lätt förekommit, för hvart år skattas då en tredjedel, då man aldrig blifver i mistning af friskt och nyfs samlat löf. Härvid kunde väl invändas, at samlingen då blifver ringa och föga betydlig; men ganska många gitvas, som aldeles sakna denna hjälp vid sin Boskaps utfodring, och en liten hjälp är alltid bättre än ingen. Vill man och utvidga denna tillgång, så skall man lätt finna, det naturen för omranke och drift, ej mera vid detta än andra våra företaganden, nekar sin hjälp och sit biträde. Man hägnar då så stor del man behagar af skogsmarken på hvilken den tätaste löfskog finnes, för all äverkat af Boskapsbete, och afrödjer utur den samma all barrskog och hvad annat, som kan hindra löfsråden uti deras trefnad. Här lämnas en del trån utan all åtgård, at tilväxa til nödigt flögdevirke och til fröredning för nya plantor, då af de öfrige, de yngre träden genast vänjas vid den föreflagne putningen, efter en indelning af tre til fem flockar för lårskildta års beskattning såsom omständigheterna fordra. De urgamla åter, och de som vid all skärning finnas ömtåliga, afhuggas efter förefallande behof, då nya uppskjutande telningar småningom och ofta i fördubblad mån erlätta deras afgång. På detta sättet vinner man inom kort tid den täckaste skogspark, tillräcklig ej allenast för löftägt, utan ock med förnuftig hushållning til all annan afkastning man vanligen hämtar utur löfskogen.

§. 5.

De om hösten ifrån träden nedfallne löfven pläga ock på några orter til Boskapsfoder insamlas och användas (1). Allmänna tanken är väl emot en dylik samling, helst man förebär erfarenheten intyga, det dessa löf af kreaturen såsom ofunda och följackteligen mindre tjenliga til näring allmänneligen ratas. Men männe dena ej snarare härleder sig af någon fördom, fattad efter tilåfventyrs, med föga noggranhet anställda och således mindre lyckligen utslagna förlök, än på en sann öfvertygelse, grundad i sakens natur och verkliga förhållande? Ostridigt är det, at nedfallne löf, som ligga på blotta jorden i längre tid under en omskiftande väderlek af regn, dimma och frost, nödvändigt måste ådraga sig unkenhet, mögel och svamp, hvilka tilfälligheter kunna vara mäktiga nog, at ej allenast görra löfven osmakliga, utan ock skadliga för Boskafen. Sjelfva höet under et svårt bärgnings-väder, tager ofta så mycken skada at det ock försmås af kreaturen, samt förorsakar nog svåra sjukdomar då de nödgas därmed stilla sin hunger, ehuru man ingalunda kan skylla sådant på gräsflaget, hvilket vid en mera gynnande bärgning en annan tid, gifver dem både ett begärligt och med all trefnad närande födo-ämne. Männe man ej kunde hoppas, at en snar samling af löfven under en torr väderlek, då de af blåst eller mennisko-hjelp blifva lösskakade ifrån träden, samt sedan hastigt torrkade i varma rum, skulle befria dem ifrån dessa dem tilskrefne oarter. I synnerhet

(1) GRUNDBERGS under Prof. KALMS Præsid. utgifna Disp. om Björkens egenkapet och nytta, pag. 21.

het torde det äga rum hvad Asp- och Al-löfven beträffar, emedan dessa ännu vid sjelfva fallet fynas bibehålla det mesta af sin grönska och godhet (*m*). Hvad förråd af löf skulle icke då med minsta besvär och skada för skogen kunna samlas til foder för Boskapen? Med tillblandning af salt, mjöl och annan vanlig förpa skulle ock Boskapen lätteligen vänjas vid denna föda, som åtminstone tjente til ombyte uti utfodringen, om man ej juhl ville til-

C

(*m*) Se BERNDTSON om Löfskogens nyttjande, uti 2 Tom. af Rön rörande Landtbr., utgifne af Kongl. Vetensk. Acad., pag. 238.

De försök jag gjordt med Aspelöf, under vår allmänt ålskade Lärares Herr Chemiæ Professoren JOH. GADOLINS tillsyn, visa ock föga skillnad emellan de af trädet tagne och på marken nedfallne löfven: 100 ft. Asplöf, som blifvit ifrån trädet aflockade och sedermera uti medelvarme några månader torrskade, vägde $2\frac{1}{16}$ lod, genom kokning med vatten extraherade, til dess vattnet ej seck vidare färg; låmnade desse $2\frac{1}{16}$ lod löf, et svartbrunt extract, som efter full torrknig vägde $\frac{3}{4}$ lod, eller $35\frac{3}{4}$ procent af bladen. 100 ft. Asplöf som affallit ifrån trädet om hösten och likaledes blifvit i medelvarme torrskade, vägde $1\frac{1}{2}$ lod; genom extraction medelst kokande vatten, erhöills här af $\frac{1}{2}$ lod torrt extract, eller $33\frac{1}{3}$ procent af bladens vikt. Hvaraf skulle följa: 1:o. at löfven om hösten förlora vid pafs $\frac{1}{4}$ af sin vikt innan de falla af träden. 2:o. At denna förlust dock ej hel och hällen är en minskning i de närande delarne, emedan återstoden af löfven hålla nästan lika mycket extractivt ämne, som lika vikt af de friska. Men den skillnad som uti vigten förekommer kan lätt förklaras af den olikhet som träffas emellan bladen i anseende till deras vidd och storlek, utan at man behöfver föga den uti någon förlust, som de skulle lidit innan de affallit. Då de låmna af det extractiva ämnet nästan lika mycket efter vigten, tyckes det följa, at de löfven i det närmaste innehålla lika mycket af det som egenteligen till näring hos Boskapen kan användas, och således i detta anseende obetydligt och föga till förvärde förlorat.

ellerkänna den någon färdeles närande kraft eller egen-
 skap, hvarutinnan vi dock först af en omtänksam framtid
 hafva skäl at vänta de oväldugaste underfökningar och
 den säkraste erfarenhet.
